

T. C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148 nci maddelerinin bâzı fıkralarının değiştirilmesi ve 2 geçici madde eklenmesi hakkında 397 T. B. M. M. üyesinin teklifinin Millet Meclisince kabul olunan metni ve Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu (M. Meclisi : 2/815; C. Senatosu : 2/46)

(Not : M. Meclisi S. Sayısı : 794)

*Millet Meclisi
Genel Sekreterliği
Kanunlar Müdürlüğü
Sayı : 7271*

16 . 2 . 1973

CUMHURİYET SENATOSU BAŞKANLIĞINA

Millet Meclisinin 15 . 2 . 1973 tarihli 58 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek açık oyla kabul edilen, T. C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148 nci maddelerinin bâzı fıkralarının değiştirilmesi ve 2 geçici madde eklenmesi hakkında 397 T. B. M. M. üyesinin teklifi, dosyası ile birlikte sunulmuştur.

Saygılarımla.

*Sabit Osman Avcı
Millet Meclisi Başkanı*

Not : Bu teklif 25 . 1 . 1973 tarihinde Başkanlıkça İlk Komisyona havale edilmiş ve Genel Kurulun 7, 8, 9, 15 . 2 . 1973 tarihli 52, 53, 54 ve 58 nci birleşimlerinde öncelikle görüşülerek kabul edilmiştir. (Millet Meclisi S. Sayısı : 794)

Anayasa ve Adalet Komisyonu raporu

Cumhuriyet Senatosu
Anayasa ve Adalet Komisyonu
Esas No. : 2/46
Karar No. : 40

19 . 2 . 1973

Yüksek Başkanlığa

Millet Meclisinin 15 Şubat 1973 tarihli 58 nci Birleşiminde öncelikle görüşülerek açık oyla kabul edilen, T. C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148 nci maddelerinin bazı fıkralarının değiştirilmesi ve 2 geçici madde eklenmesi hakkında 397 T. B. M. M. üyesinin teklifi, Millet Meclisi Başkanlığının 16 Şubat 1973 tarihli ve 7271 sayılı yazıları ile Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına gönderilmekle, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığının havalesi uyarınca aynı gün saat 10,00'da Komisyonumuz Başkanlığınca teslim alınmış ve bastırılarak üyelere dağıtılmak suretiyle 19 Şubat 1973 tarihli Komisyon toplantısı Gündemine alınmış ve Komisyonumuzun mezkûr 19 Şubat 1973 tarihli Birleşiminde Adalet Bakanı Fehmi Alpaslan ile Adalet Bakanlığı temsilcileri de hazır bulundukları halde tetkik ve müzakere olunmuştur.

I - Teklif,

I - Anayasanın 30 ncu, 57 nci, 136 nci, 138 nci ve 148 nci maddelerinin bazı fıkralarının değiştirilmesini,

II - Anayasaya geçici 21 nci ve geçici 22 nci maddeler olmak üzere iki yeni geçici madde eklenmesini, öngörmektedir.

7 Temmuz 1961 tarihli ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, - uzun - ve - olumlu - çalışmalar sonucu hazırlanmış bulunmakla beraber; konulduğu tarihten günümüze kadar geçen on yılı aşkın uygulama döneminde ve özellikle son üç yıl içinde, esas kabul ettiği :

I - Hukuk devleti ilkesine,

II - Demokratik Parlömanter siyasi rejim düzenine,

III - Hürriyetler rejimine,

IV - Devletin ülkesi ve millet ile bölünmez bütünlüğü gerçeğine, yönelmiş hattâ - silâhlı - eylemlerin tehdit ve taarruzu ile karşılaşmış ve bazı - boşluklar - ve - eksiklikler - ihtiva ettiği gerçeği ortaya çıkmıştır.

Bu gerçekleri gözeten siyasi partiler, bizzat - Anayasayı - ve onun öngördüğü biçimde kurulu - Devletin varlığını - koruyabilmek kaygı ve amacında birleşerek, uzlaştıkları görüşleri yansıtan 20 Eylül 1971 tarihli ve 1488 sayılı Anayasa değişiklikliği ile, imkânlar ölçüsünde, - boşlukları doldurmaya - ve - eksiklikleri gidermeye - çalışmışlardır.

Gerçek odur ki, kanun koyucu, daima - en iyiyi yapabilmek - kaygusunu duyduğu ve bu yolda çaba sarfettiği halde, bir oluşumun ve gelişimin, önceden bütün neticeleri ile tespitinin ve düzenlenmesinin imkânsızlığı nedeni ile düzenlemelerinde, gelişim içinde gerekli değişiklikleri yapmak ve bunlarda gelişim sürecini gözetmek ve gerçekleştirmek ve böylece - en mükemmeli ortaya koyabilmek - durumu ile karşı karşıya olup, bu yolda çaba gösterir.

Yapılan müzakereler neticesinde, işbu Anayasa değişiklikliği teklifinin de, bizzat - Anayasayı - ve onun öngördüğü biçimde kurulu - Devletin varlığını - koruyabilmek amacı ile getirildiği ve bu amacı gerçekleştireci tedbirleri öngördüğü tespit edilerek teklif, Komisyonumuzca da benimsenmiştir.

Gerçekten, - Anayasa düzenine - ve - Devletin varlığına - karşı yürütülen ve hattâ - silâhlı - olarak sürdürülen eylemlerin, - gelişim tarzları - ve - uygulama biçimleri - gözetildiğinde, bunların - milletlerarası anarşi ve komünizm hareketlerinin - ülkemizde de sürdürülen - yıkıcı faaliyetleri - olduğu açıkça ortaya çıkmıştır.

Yakın geçmişte milletçe yaşanan gerçekler açıkça ortaya koymuştur ki, faillerinin sayısının büyük rakamlara ulaştığı hâdiselerde, bunların yargıç önüne çıkartılabilmeleri, zamana ihtiyaç göstermektedir.

15 - 16 Haziran olayları gibi bir faciyanın faillerinden çoğunun, zaman yetersizliği nedeni ile yargıç önüne çıkartılamamaları, bu menfur emel sahiplerinin cezalandırılmamaları sonucunu doğurmuş ve kamu vicdanı da bu sonuçtan herhalde ve mutlaka şikâyet etmiş mutazarrır olmuştur.

Bu uygulama gerçeği gözetilerek, 13 Mayıs 1971 tarihli ve 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun da yapılan düzenleme, Anayasanın yürürlükteki 30 ncu maddesi hükmü uyarınca, Anayasa Mahkemesinin 15, 16, Şubat 1972 tarihli ve Esas 1971/31; Karar 1972/5 sayılı kararı ile iptal edilmiş ve soruna Anayasa bünyesinde bir düzenleme getirme zorunluğu doğmuştur.

Yukarda mahiyetine değinilen, - Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne ve hür ve demokratik düzen ile nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine girişilen ve doğrudan doğruya Devletin varlığı ile ilgili - eylemlerin, bu konuda - mütehasıs - ve - sürekli - bir mahkemede değerlendirilmesi ve faillerinin yargılanması - olumlu sonuçlar - doğuracaktır.

Tüm hukukçular tarafından, Anayasada bir değişikliğe gidilmeksizir dahi gerçekleştirilmesinin - hukuka -, - Anayasaya - ve - Tabii Hâkim Kuralına - uygun olacağı tartışma dışı kabul edilen, - mütehasıs - ve - sürekli - yargı mercilerinin, - Anayasa müessesesi - daha açık bir deyişle - bizzat Anayasada ifade edilen bir müessese - şeklinde gerçekleşmesinde herhalde ve mutlaka yarar vardır.

Müessir müdahalesi ile, - milletlerarası anarşi ve komünizm hareketlerinin - ülkemizde gerçekleştirilmek istenen - yıkıcı faaliyetlerini - bertaraf ederek, Devletimizin güvenliğini ve hattâ varlığını koruyan Silâhlı Kuvvetlerimizin, Anayasanın öngördüğü - demokratik siyasî rejime - geçişin gerçekleşmesi yolundaki - olumlu çabalarını - destekleyici hukukî düzenlemenin yapılması ve böylece, geleceğe - kaygusuz ve güvenli bir şekilde - yönelmesi zorunlu bir mahiyet taşımakta olup, işbu teklif, karakteri çizilmeye çalışılan düzenlemeyi gerçekleştirici bir hüviyete sahip görülmüştür.

II - Millet Meclisi metninin 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8 nci maddeleri Komisyonumuzca da aynen kabul edilmiştir.

Maddeleri Komisyonumuzca da aynen kabul edilen işbu Anayasa değişikliği teklifinin, yukarıda arz edilen genel açıklamaların yanısıra madde - madde - ele alınmak suretiyle incelenmesi ve gerçeklerinin ilgili maddelerde ayrı ayrı açıklanması Yüce Cumhuriyet Senatosunun çalışmalarını kolaylaştıracaktır.

MADDELERİN GEREKÇELERİ

30 ncu madde Gerekçesi

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 nci maddesiyle kabul edilmiş bulunan otuz günlük gözetim altında tutma süresi, sözü geçen maddenin Anayasa Mahkemesi tarafından, 14 Ekim 1972 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan, esas 1971/31, Karar 1972/5 sayılı, 15 ve 16 Şubat 1972 tarihli, kararıyla iptal edilmiştir. Bu bakımdan otuz günlük gözetim altında tutma süresi işletilemez hale gelmiştir. Toplum bakımından büyük önem taşıyan ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev ve yetki alanına giren suçluluk halleriyle genel olarak sıkıyönetim veya savaş halinde kırksekiz saatten veya yedi günden fazla bir sürenin kabul edilmesi kesin bir ihtiyaçtır. Ancak, Anayasa-da, genellikle kabul edilecek bu farklı sürenin kısaltılması da kişi hürriyetlerini esas alan Anayasamızın ruhuna daha uygun düşeceği dikkate alınarak, bu sürenin onbeş gün olmak üzere tespiti tercih edilmiştir.

Madde 57 Fıkra 2,3 Gerekçesi

Maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının birleştirilmesi suretiyle yapılan değişiklik, hesap verme ve denetim prensibinin gayesi dışında bir genişlikle uygulanmasını önlemek ve uygulama güçlüklerini gidermek amacıyla yapılmıştır. Hesap vermenin hangi hallerde ve ne suretle olacağı ve denetimin hangi hallerde ve nasıl yapılacağı hususlarının düzenlenmesi Siyasî Partiler Kanununa bırakılmıştır.

GEREKÇE

Madde - 136 - Ek Fıkra : 2,3,4,5,6,7

Bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de, son yıllarda yeni suç ve suçluluk kavramları ortaya çıkmış, dolayısıyla suçların ve suçluların kovuşturulması ve yargılanması için yeni usuller aranması ve bulunması zorunlu hale gelmiştir. Özellikle «Devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devlet güvenliğini ilgilendiren» suçların kovuşturulmasında ve yargılanmasında, gerek ceza müessiriyetini artırmak için süratli yargılamayı sağlamak ve gerekse özellik arzeden bu suçların, ihtisaslaşmış mahkemelerde görülmesini mümkün kılmak için «Devlet Güvenlik Mahkemeleri» kurulmasında fayda görülmüştür.

136 nci maddeye eklenen fıkralar metninden de anlaşılacağı üzere :

a) Devlet Güvenlik Mahkemeleri ihtiyaca göre belli bölgelerde görev yapmak üzere kurulacak ve yetki alanları önceden tespit edilecektir.

b) Her Devlet Güvenlik Mahkemesi bir başkan, dört üye ile iki yedek üyeden kurulacaktır. Başkan, iki asıl ve bir yedek üye birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; iki asıl ve bir yedek üye ise birinci sınıf askerî hâkimlerden atanacaktır.

c) Her Devlet Güvenlik Mahkemesi nezdinde birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından atanan bir savcı ile Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasından atanan yeterli kadar savcı yardımcısı bulunacaktır.

d) Devlet Güvenlik Mahkemesi başkanlığı, üyeliği, yedek üyeliği, savcılığı ve savcı yardımcılığı atamalarında Bakanlar Kurulunca her boş yer için bir misli aday gösterilecek; başkan, asıl ve yedek hâkim üyeler Yüksek Hâkimler Kurulunca; savcı ve yardımcıları Yüksek Savcılar Kurulunca; askerî hâkimlerden atanan üye, yedek üye ve savcı yardımcıları ise özel kanunlarında gösterilen usule göre, atanacaklardır.

e) Devlet Güvenlik Mahkemesi başkan, üye, savcı ve savcı yardımcılığı üç yıl için atanacakları bu süre içinde asıl görevleri ile ilişkileri kesilecek ve sürenin bitiminde yeniden atanmaları mümkün olacaktır.

f) Devlet Güvenlik Mahkemesine atanan hâkim, Cumhuriyet savcısı ve askerî hâkimlerin özlük hakları ve disiplin işleri tabii oldukları kanunlara göre yürütülecektir.

g) Devlet Güvenlik Mahkemelerinden verilen kararların temyiz mercii, Yargıtayda yalnız bu mahkemelerin kararlarını incelemek üzere kurulacak özel daire veya daireler olacak, Genel Kurul görevini ise Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kurulu yapacaktır.

h) Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler kuruluş kanununda gösterilecektir. Anayasanın teminatı altında bulunan savunma hakkını zedelemeyecek biçimde süratli yargılamayı sağlayıcı hükümler ile ceza hükmü taşıyan genel ve özel kanunlarda yazılı hangi suçların görev kapsamına gireceği hususları da kanunda yer alacaktır. Ayrıca, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde görevlendirilen hâkim, savcı ve savcı yardımcılarını ile diğer görevlilerin, ödenek ve yollukları ile mahkemelerin ve görevlilerin güvenliğini sağlayıcı hususlar kanunda düzenlenecektir.

Maddenin Komisyonumuzdaki görüşmelerinde, işbu maddenin Millet Meclisindeki -birinci- oylamasında, yeterli çoğunluğun temin edilememiş olması nedeni ile, kabul olunmamış sayılması gerektiği görüşü ileri sürülmüştür.

Komisyonumuz, gerek -iki defa görüşme- müessesesinin mahiyetini ve gerek Anayasanın 155 nci maddesinin hükmünü gözeterek bu görüşü benimsememiş ve kanunların kabulü yönünden Millet Meclisi üzerinde Cumhuriyet Senatosunun bir denetleme yetkisi bulunmamış olduğundan, maddenin Millet Meclisince kabul olunan metnini müzakere ederek benimsemiş ve maddeyi aynen kabul etmiştir.

Madde 138 — Fıkra 4 Gerekçesi :

Savaş halinin özellikleri ve savaş halinde belircecek ihtiyaçlar gözönünde tutulduğunda, askerî mahkemelerde, hâkim niteliğine sahip üyelerin çoğunlukta bulunması şartının aranmaması gerektiğini kabul zorunluğu vardır.

Bu bakımdan dördüncü fıkraya (...Savaş hali dışında) ibaresi eklenerek fıkra yeniden düzenlenmiştir.

Madde 148. — Fıkra 2 Gerekçesi :

Anayasa Mahkemesinin, siyasî partilerin kapatılmasıyla ilgili davalara da duruşmalı olarak bakmasında yarar görülmüş ve bu amaçla ikinci fıkrada gerekli değişiklik yapılmıştır.

Geçici madde 21. — Komisyonumuz görüşü :

Sıkıyönetim döneminde görülmekte olan ve fakat, sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte henüz sonuçlandırılması mümkün olmayan davalar, uygulamada, - çeşitli anlayışlar - nedeni ile - ortada kalmış - şeklinde ifade edilebilecek bir tabbıkata konu olmuştur.

Sıkıyönetim, bir Anayasa müessesesi olup, - sıkıyönetim mahkemeleri - de bu Anayasa müessesesinin - münhasıran yargı işlerini - görmekle yükümlü olağan kuruluşlarıdır.

Kanunlar, - genellik - ve - yeknesaklık - prensipleri üzerine kurulu olup, bir kanun hükmü, - olağan - dönemde ve - olağan üstü - dönemi ifade eden - sıkıyönetim - süresinde de aynı uygulama esaslarına tabidir.

Gerçek böyle olduğuna göre, zorunluluklar sonucu bir kanunun, - sıkıyönetim - mahkemelerinde uygulanması ile - olağan - bir mahkemede uygulanmasının, değişik hiçbir sonuç doğurmayacağı açıktır.

Geçici 21 nci madde ile, sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte, sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte olan davalar sonuçlandırılıncaya kadar bu mahkemelerin (Sıkıyönetimin münhasıran yargı işlerini yürütmekle görevli kuruluşlarının) görev ve yetkilerinin devam edeceği kuralı getirilmekte ve yukarıda işaret edilen - ortada kalma - şeklinde ifade edilebilecek durumun telâfisi önerilmektedir.

Geçici madde 22. — Gerekçesi :

Son yasama yılındaki durum gözönünde tutularak, bugünkü ihtiyaçları karşılayacak bir hüküm geçici madde halinde tedvin edilmiştir.

Keyfiyet Genel Kurulun tasviplerine arz olunmak üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan Samsun <i>R. Rendeci</i>	Sözcü Eskişehir <i>Ö. Ucuzal</i>	Üye Münhal	Üye Münhal
Ankara <i>T. Kapanlı</i>	Bursa <i>Ş. Kayalar</i>	Cumhurbaşkanınca S. Ü. <i>N. Erim</i>	Hatay <i>M. Deliveli</i>
Kırşehir <i>H. Özmen</i>	Mardin <i>A. Bayar</i>	Rize <i>O. M. Agun</i>	Sakarya <i>M. Tıgılı</i>
			Toplantıda bulunamadı

Tabii Üye
Tümüne karşıyım
Karşı oy gerekçem
eklidir.
M. Ataklı

Tokat
Anayasanın 136 nci maddesinde yapılan değişikliğe ve Anayasaya geçici 21 nci madde eklenmesine karşıyız. Karşı oy yazımız eklidir.
Söz hakkımız saklıdır.
Z. Betil

Zonguldak
M. A. Pestülcü

Anayasa değişikliği ile ilgili karşı oy gerekçesi.

1. — Anayasamız, Sosyal Hukuk Devleti kavramının bütün ilke ve kurallarını getirmiş büyük bir yasadır.

Adı Demokrasi olan Rejimlerde, bu mitelikteki Anayasalar, İnsan hak ve özgürlüklerine, hukukten en büyük değeri kazandığı, sosyal sorunlarına en iyi çareleri önerdiği içindir ki, Faşist, Komünist ve Teokratik dikta rejimlerine ve onların kurallarına tercih edilmektedir.

Niteliği bu olan Anayasamızın, sınırsız özgürlükler getirdiği, idarenin yetkisini kısıtladığı, aşırı kurumların gelişmesine, anarşinin artmasına imkân verdiği gerekçesi ile, değiştirilmesi hususunda sarfedilen çabalar, haklı ve gerçekçi nedenlere dayanmamaktadır. Bundan önce yapılan değişiklikleri bugün ne getirmiştir. İlerde ne getirecektir.

Halen bir şey getirmediğini görüyorum, gelecekte de göreceğiz, gözünü ısrarla kapayanlara kulaklarını inatla tıkayanlara, ileri sürdükleri nedenlere dayanarak yaptıkları ve yapmak istedikleri Anayasa değişikliklerinin ihtiyaçların gerçekçiliğine dayanmadığını bir kez daha ifade etmek istiyorum.

Bence değişiklik arzusu, bu çoğunluk hakimiyetinin yasa yolu ile kurulması, sorumluluktan arınma, isteğinin eseridir. Bu değişikliklerin amacı; Türkiye'yi hukuka bağlı olarak yönetme iştiyakının eseri değildir.

Yasaların doğan ihtiyaçları karşılayacak şekilde revizyona tabi tutulması, yeni hükümlerle donatılması gayet tabiidir. Bizatihi Anayasamız değişikliğin ne yolda yapılması kuralını da getirmiştir.

Ancak bir yazılı belge, bir yasa, hükümlerinin inançla, samimiyetle, temel felsefesine uyarlılık içinde uygulandığı müddetçe yarar sağlar.

En mükemmel hükümler uygulanmaz, ya da maksatlı olarak uygulanırsa sonuçlardan onları sorumlu tutmak akıl dışı bir davranış olur.

1961 Anayasası böyle bir yanlış zihniyetin uygulamasına tabi olduğu için, suçlamalara hedef olmuştur. Anayasayı uygulayanların bu suçlamalarına maalesef fikrî haysiyetleri zayıf, inançları perişan olanlarda katılmayı olaganüstü durumun gereği saymışlardır.

Bu temel görüş içerisinde hem getirilmiş olan değişikliklere iştirak etmiyorum, tümüne menfi oy kullanacağım ve lüzüm gördüğüm maddeler hakkındaki görüşlerimi de ayrıca arz edeceğim.

2. — 30 ncu maddeye 4 ncü bir fıkra eklenerek yakalanan veya tutuklanan bir kimsenin 15 gün içerisinde hakim önüne çıkarılması hükmünü getirmektedir.

Bu değişiklik Anayasamızın 10 ve 11 nci maddelerinde ifade edilen «Temel hakların niteliği ve korunması» Temel hak ve hürriyetlerin özü, sınırlanması ve kötüye kullanılmaması «âmir hükümleriyle gelişki halindedir.»

Gerçek ve haysiyetli insanın en büyük hakkı, özgürlüğüdür.

Başkasının veya toplumun haklarına tecavüz etmeyen bir özgürlük iki kastımız. Anayasamızın ve Yasaların kendilerine verdiği hak ve özgürlükleri aşanlar, elbette gene yasaların müeyyidelerini karşılarda bulacaklardır. İmzamız bulunan İnsan Hakları sözleşmesi, tutuklanan veya yakalanan bir kimsenin hemen hakim önüne çıkarılmasını prensip olarak kabul etmiştir. Bu temel prensibi, hakim önüne çıkarılmamanın, usul kanununa göre lüzumlu muameleleri vardır.

(Hüviyet tespit, isnat edilen suçun mahiyeti, delillerin toplanıp dosyanın tanzimi) gibi engelleri ileri sürerek reddetmek mümkün değildir.

İnsan hak ve özgürlüklerini zedelemeyen, bu engelleri bertaraf edecek tedbirler varken, 15 günlük bir müddete dayanarak kişi hak ve özgürlüklerinin suiistimallere hedef tutulması demokratik rejimle, sosyal hukuk devleti kavramıyla bağdaşamaz.

Özellikle uygulamalardaki kasıtlar dikkate alınmırsa kanun yapıcılarının bu müddete asla yanaşmamaları gerekir.

Yakalanan ya da tutuklananların, hâkim önüne çıkarılma müddetinin sonuna kadar bekletildiği, masum insanların bu müddet sonunda bırakıldığı, yeni bir durum veya ihbarla tekrar yakalayıp tutuklandığı uygulamalar karşısında 30 ncu maddeye 4 ncu bir fıkranın ilâvesini sakıncalı ve hukuka aykırı buluyorum.

3. 136 nci madde : Devlet güvenlik mahkemeleri, demokratik rejimlerin mahkemesi olamaz. De Goull yönetimindeki Fransız örneği ise, gerçek demokrasiler için geçerli değildir.

Faşist, komünist ya da dikta idarelerinin halk mahkemesi benzeri olan bu iki mahkemelerin kurulması olağan bir durum için asla kabul edilemez.

Anayasanın 132 nci maddesi yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulmayacağı hükmünü getirdiği gibi gerekçesinde de ihtisas mahkemeleri kurulmasına engel bir durum olmadığını belirtmiştir. Bu hükme göre Anayasa değişikliği yapılmadan Devlete karşı işlenen suçlara bakacak bir ihtisas mahkemesi kurmak mümkündür. Bu gerçeklere itibar edilmeyeceği görüşü karşısında, güvenlik mahkemelerinin kurulmasını isteyenlerin bu mahkemenin kuruluş ve işleyişindeki şüpheleri bertaraf edecek tedbirleri ilgili madde metninde getirmesi gerekir.

Kanımızca hâkim ve savcıların seçimlerinde, Hükümetlerin aday gösterme yetkisi kaldırılmıdır.

Bu yapılmadığı takdirde Yargının, siyasî baskıdan kurtulması Anayasanın kuvvetler ayırımı prensibinin uygulanması mümkün olamaz.

Bu hüküm hukuk devleti kavramı ile de çelişki halindedir.

Bu değişikliğin yapılmasında kararlı olanlara en az zararlı olanı teklif ediyorum. Bu da; güvenlik mahkemesi başkanlığı, üyeliği, yedek üyeliği, savcılığı ve savcı yardımcılığı atanmalarında hâkimlerin Yüksek Hâkimler Kurulunca, savcı ve yardımcılarının Yüksek Savcılar Kurulunca, askerî hâkimlerden üye ve savcı yardımcılarının atanmaları da özel kanunlarında gösterilen usullerle yapılmasıdır. Bu husustaki önerge mi Başkanlığa sunuyorum.

4. Anayasanın 138 nci maddesinin değişikliğe uğratılan 4 ncu fıkrası ise Sıkıyönetim ve savaş halinde çoğunluğun hâkim üyeler yerine subaylardan olması kuralı getirilmektedir.

Bu hal yargı erkinin bağımsız mahkemeler tarafından teminatlı hâkimler tarafından yerine getirilmesi temel ilkesini kaldırmaktadır.

Bu değişiklik Anayasanın 4 ncu maddesinin millet, egemenliğini Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır. Âmir hükmü ile de gelişmektedir.

Anayasamız 5 nci maddesi ile yasama 6 nci maddesi ile yürütme ve 7 nci maddesi ile de yargı yetkilerini hükümlere bağlamıştır

7 Madde : Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır, demektir.

Bir mahkemenin bağımsız olabilmesi hâkimlerinin teminata sahibolmasıyla mümkündür. Çoğunluğu hâkim olmayan madde hükmüne göre gerekirse hepsi hâkim niteliğine sahibolmayan kimselerle kurulacak mahkemelerde âdil yargıdan söz etmek mümkün olamaz. Bu değişiklik maksatlı ellerde çok sakıncalı sonuçlar doğuracaktır.

Temyiz yolu açık olsa bile çoğunluğu hâkim niteliğinde olmayan üyelerden kurulan mahkemelerden adaleti yıkacak güveni yitirecek yanlış kararların çıkması ve uygulanması mümkündür. Bu nedenle değişikliğin çok zararlı sonuçlar doğurması muhtemeldir.

Bu teklifin reddedilmesi, maddenin şimdiki halinde bırakılmasını teklif ediyorum.

5. Geçici 21 nci madde; sıkıyönetim Anayasanın olağanüstü durumlar için öngördüğü bir rejimdir. Sıkıyönetim içinde gene kanunî olmak üzere, olağanüstü kurallar hükmünü yürütür. Olağan duruma geçince artık olağanüstü kurallar hükmünü kaybeder.

Geçici 21 nci madde olağanüstü şartların kurallarının, olağan durumda da yürürlükte bulunmasını âmir bulunuyor.

Hukuk Devletinde bu mümkün değildir, mümkün kılınmamalıdır. Geçici 21 nci madde kabul edildiği takdirde yurdumuzda yargı keşmekeşine olanak hazırlamış olacağız, aynı zamanda işlenmiş aynı mahiyetteki suçlar, bir taraftan sıkıyönetim mahkemelerinde bir taraftan adli mahke-

melerde, bir taraftan da Devlet Güvenlik Mahkemesinde yargılanacaktır. Yargı yetkisinin değişik ellerde kullanılması olağanüstü kuralların olağan durumda uygulanması Hukuk Devleti ilkesiyle de bağdaşmaz.

Bu nedenlerle maddeye karşıyım.

Reddedilmesini arz ve teklif ediyorum.

C. Senatosu Tabii Üyesi
Mucip Ataklı

Karşı oy yazısı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 136 ncı maddesinde yapılmak istenilen değişikliğe ve bu Anayasaya Geçici 21 ncı madde olarak yeni hüküm eklenmesine aşağıdaki nedenlerle karşı bulunuyoruz:

A) 1. Anayasa, kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke, Anayasanın 5, 6 ve 7 ncı maddelerindeki şu hükümlerle ifade edilmiştir:

Madde 5. — Yasama yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Bu yetki devredilemez.

Madde 6. — Yürütme görevi kanunlar çerçevesinde, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirilir.

Madde 7. — Yargı yetkisi, Türk Milleti adına Bağımsız mahkemelerce kullanılır.

2. Mahkemelerin bağımsızlığı ilkesinin korunması için de Anayasaya, 32 ncı maddesi ile 132 - 152 ncı maddelerinde yazılı hükümler konulmuştur.

32 ncı maddeye göre, bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz. Bu hüküm, ihtisas mahkemeleri niteliğinde mahkemeler kurulmasına engel değildir.

134 ncü maddeye göre, hâkimlerin nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenecek fakat bu kanun mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine mutlaka uygun olacaktır.

Anayasasının 143 ncü maddesi; Yargıtay Genel Kurulunca, kendi üyeleri arasından ve üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilen 11 asıl ve 3 yedek üyeden kurulu Yüksek Hâkimler Kurulu kurmuş ve 144 ncü maddesi de, 143 ncü maddesinde yazılı yetkiyi Yüksek Hâkimler Kuruluna vermiştir. İdarî görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı bulunan Cumhuriyet savcılarının Yargıtay üyeliğine seçilmeleri dışında kalan bütün özlük işleri ve disiplin cezaları ile meslekten çıkarılmaları hakkında karar verme yetkisi de, Anayasasının 137 ncı maddesine göre, Adalet Bakanının Başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Yargıtay Daireleri Genel Kurulunca seçilen 3 asıl ve 2 yedek üye ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı ve Özlük İşleri Genel Müdüründen kurulu Yüksek Savcılar Kuruluna verilmiştir. 1961 Anayasasına gelinceye kadar bu yetkilerin pek çoğunun Adalet Bakanı tarafından veya 3'lü kararname ile kullanıldığı hatırlardadır. Burada, 1961 Anayasasının tedvin edilmesine duyulan ihtiyaçlar hakkında açıklamalar yapmayı da zorunlu görmüyoruz.

3. Anayasasının 136 ncı maddesine eklenmek istenilen hükümler, 1 başkan, 4 asıl, 2 yedek üye ile bir savcı ve yeterli kadar savcı yardımcısından kurulacak her Devlet güvenlik mahkemesinin 2 asıl ve 1 yedek üyesinin birinci sınıf askerî hâkimler arasından ve bir miktar savcı yardımcısının da askerî hâkimler arasından atanmalarını özel kanunlarında gösterilen usule bırakmakta fakat 1 başkan, 2 asıl ve 1 yedek üyesinin atanmaları yetkisi, Bakanlar Kurulunca, her boş yer için birinci sınıfa ayrılmış hâkimler arasından gösterilecek bir misli aday arasından seçmek şartıyla Yüksek Hâkimler Kuruluna vermektedir. Mahkemenin savcısının atanması yetkisini,

Bakanlar Kurulunca boş yer için birinci sınıfa ayrılmış Cumhuriyet savecileri arasından gösterilecek bir misli aday arasından ve bir miktar saveci yardımcısının atanması yetkisini, yine Bakanlar Kurulunca her boş yer için Cumhuriyet Savecileri arasından gösterilecek bir misli aday arasından seçmek şartıyla, Yüksek Saveciler Kuruluna tanınmaktadır.

4. Biz; Bakanlar Kuruluna tanınan bu yetkinin Anayasamızın dayandığı kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine aykırı düştüğü kanısındayız. Çünkü :

I - Bakanlar Kurulunun, boş yer için atamayı, doğrudan doğruya yapması ile, boş yer için bir misli aday gösterip atamayı, bu adaylar arasından seçmek şartıyla hâkimler için Yüksek Hâkimler Kuruluna ve saveciler için Yüksek Saveciler Kuruluna bırakması arasında hiçbir fark yoktur. Kuvvetler ayrılığı ilkesi, Yasama ve Yürütme Organının, yargı organlarına hiçbir etki yapamaması prensibine dayanır. Belli suç ve suçlulara ait dâvalara bakmakla görevli mahkeme hâkim ve savecilerinin sadece atanmaları ile ilgili olsa dahi, Bakanlar Kurulunun böyle bir yetki kullanması, kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine gölge düşürür.

II - Hâkimlerin sicil dosyaları Yüksek Hâkimler Kurulunca tutulduğu ve hâkimlerin denetimi ve haklarındaki soruşturma, Yüksek Hâkimler Kuruluna bağlı ve bu Kurul tarafından tâyin edilip sürekli görev yapan müfettiş hâkimler eliyle yapıldığı için, Bakanlar Kurulu, adayları Yüksek Hâkimler Kurulu ile danışmalarda bulunarak ve bu danışmaları değerlendirerek yapacak işe, sonuç değişmeyecektir. Bu takdirde, atamanın doğrudan doğruya Yüksek Hâkimler Kuruluna bırakılmasında hiçbir sakınca kalmaz. Bakanlar Kurulu, böyle bir danışma ve değerlendirme yapmaksızın aday tespit edecek işe, hâkimleri ve onların niteliklerini bilemeyeceği için, tespitinde isabet gösteremez.

III - Devlet Güvenlik Mahkemeleri hâkimlerinde ve savecilerinde üstün nitelik bulunması ihtiyacı da, Bakanlar Kurulunun iki misli aday göstermesi için haklı gerekçe sayılamaz. Zira, bu niteliklerin kanunda gösterilmesi ve atamaların o niteliklere sahip olanlar arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca ve Yüksek Saveciler Kurulunca doğrudan doğruya yapılması mümkündür.

IV - Hâkimlerin âdil olmaları gereklidir. Ama, bu yetmez, âdil oldukları kanısının doğması ve yerleşmesi de lâzımdır. Bakanlar Kurulu, ister tek parti Hükümeti şeklinde olsun, ister Koalisyon Hükümeti şeklinde olsun, bir siyasî güçtür, olaylara siyasî açıdan bakar, tasarruf ve faaliyetlerinde siyaset önemli rol oynar. Belli suç ve suçlulara ait davalara bakmakla görevli mahkeme hâkim ve savecilerinin sadece atanmaları ile ilgili dahi olsa. Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi, bu mahkemelerin adaletine karşı kuşku doğurabilir.

V - Yargı organları ve yargı yetkisi bir bütündür. Vatandaşlar arasındaki her çeşit uyuşmazlık önemlidir, her suç önemlidir. Zira hepsinin çözümü aynı ölçüde adalete muhtahtır. Hâkim ve mahkemeler arasında, bakacakları işler açısından ve adalet bakımından fark gözetilemez. Hâkim ve mahkemelerden bir kısmının kendilerinden beklenenleri verememeleri hali de, aralarında fark gözetmeyi haklı göstermez, hepsinin kendilerinden beklenileni verecek hale getirilmesi tedbirlerine başvurmayı gerektirir. 1488 sayılı Kanunla Anayasada yapılan değişiklik ve buna göre 45 sayılı Kanunda yapılan değişiklik, o tedbirlerdendir. Yetmezse, kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine aykırı düşmemek şartıyla yeni tedbirlere başvurulabilir.

VI - Burada, özellikle belirtmek isteriz ki; yürürlükteki Anayasayı beğenmemek ve hukukî yollarla yepyeni bir Anayasa yapmak başka şey, yürürlükteki Anayasada, dayandığı ve koyduğu ilkelere dokunmaksızın, bu ilkelere aykırı değişiklikler yapmak başka şeydir. Keza, değişen zamana ve değişen ihtiyaçlara göre, dayandığı ve koyduğu ilkelere dokunmaksızın, Anayasada değişiklik yapmak da başka şeydir.

Anayasamızın 4 nci maddesindeki (Egemenlik kayıtsız şartsız Türk Milletindedir) ilkesinden sonra gelen (Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır.) şeklindeki ilkeye karşı olanlar, kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesini ülkemiz için doğru bulmayanlar, yürütme kuvvetinin üstünlüğünü arzulayanlar, hattâ Devletimizin Anayasasının 2 nci maddesinde yazılı niteliklerinden bazılarını istemeyenler vardır. Bunlar;

arzularına göre yepyeni bir Anayasa yapmak isterler, fakat böyle bir Anayasa yapma gücünü hukukî yollarla elde edemedikleri için, arzularını, kısmen de olsa, gerçekleştirecek Anayasa değişikliklerine, Anayasanın dayandığı ve koyduğu ilkelere aykırı dahi olsa, taraftar ve razı olabirler. Belli suç ve suçlulara ait davalara bakmakla görevli mahkeme hâkim ve savcılarının sadece atanmaları ile ilgili dahi olsa, Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi, yürütme kuvvetinin üstünlüğünü isteyenlerin arzularını gerçekleştirmeye doğru bir adım sayılır ki, hoşgörü ile karşılanamaz. Zira, Devletimizi, Anayasanın 2 nci maddesinde yazılı nitelikleriyle, dayandığı ve koyduğu diğer ilkelerle birlikte korumak başta gelen ödevimiz olmak gerekir.

VII. - Nihayet, kuvvetler ayrılığı ve bağımsız mahkeme iklesine aykırı olarak mahkeme kurulması; her çeşit faşizme, her çeşit komünizme, teokratik devlet rejimine, amacı ne olursa olsun anarşik eylem ve olaylara, bu eylem ve olayları yapanlara karşı olan fakat nitelikleri Anayasanın 2 nci maddesinde yazılı Devlet şekline yüreктen bağlı bulunan düşünce ve inanç sahipleri üzerinde de, yanlış anlaşılma endişesiyle ürkeklik yaratabilir ki, bu da ayrı bir sakıncadır.

Sonuç :

Mevcut örnekleri gibi belli suç ve suçlulara ait davalara bakmakla görevli ihtisas mahkemesi niteliğinde mahkemeler kurulmasına karşı değiliz. Anayasanın 136 ncı maddesinde yapılmak istenilen değişikliğe göre mahkemeler kurulmasını, hukuk devleti, kuvvetler ayrılığı ve mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine aykırı düşeceği düşüncesiyle kabule şayan göremiyoruz.

B) 1. Sıkıyönetim, hiç şüphesiz, bir Anayasa müessesesidir. Ancak, hatırdan tutmak gerekir ki, sıkıyönetime Anayasanın 124 ncü maddesinde yazılı sebeplerin zuhuru halinde başvurulabilir ve sürdürülmesi de o sebeplerin devam etmesince bağlıdır. Bu yönetimde hürriyetler kayıtlanabileceği veya durdurulabileceği için, sıkıyönetimi gerektiren sebeplerin giderilmesi halinde sıkıyönetimin kaldırılması da gerekir. Sıkıyönetimin getirdiği tedbirler, sıkıyönetimin amacına ulaşması için konulan tedbirlerdir. Sıkıyönetim kaldırıldığı zaman, amacına ulaşmış sayılacağı için, o yönetimin getirdiği bütün tedbirlerin de kaldırılması icabeder. Sıkıyönetimin kaldırılması halinde, Sıkıyönetimin gerekli kıldığı bütün tedbirler de kaldırılacağından, etkinliğini adaletle uygun muamele ve kararlarıyla birlikte Sıkıyönetimden ve onun gerekli kıldığı tedbirlerden alan Sıkıyönetim mahkemelerinin, açılmış davalara munhasır olsa dahi, faaliyetlerine aynı etkinlikle devam etmeleri mümkün olamaz.

2. Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun koyduğu temel kurallara göre, vazifesizlik kararları, daha önce yapılmış olan işlemleri hükümsüz kılmaz. Sanıklar yeniden sorguya çekilmez. Tanıklar yeniden dinlenmez. Keşif ve bilirkişi incelemesi tekrarlanmaz. Davaya önce bakan mahkemenin yaptığı bütün işlemler muteberdir. Davaya sonradan bakacak mahkeme, sadece ve sadece, eğer varsa, eksik işlemleri tamamlar. Görülüyor ki, Sıkıyönetim mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara, Sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra da bakmaya devam etmeleri ile, davaların sonuçlandırılmasında sürat sağlanacağı düşüncesi de yerinde sayılamaz.

3. Aynı amaçla, aynı mahiyette işlenmiş suçlar bulunabilir. Bunlardan suçluları hakkında kamu davası açılmış olanlara Sıkıyönetim mahkemelerinin ve açılmamış olanlarına da diğer vazifeli mahkemelerin bakması gibi ikili yargı yolu doğar ki, sakıncalıdır.

Sonuç :

Açıkladığımız bu nedenlerle de, Sıkıyönetim mahkemelerinin bakmakta oldukları davalara, Sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra da, baka bilmeleri için Anayasaya eklenmek istenilen geçici 21 ncı maddeyi kabule şayan göremiyoruz.

Tokat
Z. Betil

Zonguldak
M. A. Pestilci

MİLLET MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

T. C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148 nci maddelerinin bâzı fıkralarının değiştirilmesi ve 2 geçici madde eklenmesi hakkında 397 T. B. M. M. üyesinin teklifi

MADDE 1. — T. C. Anayasasının 30 ncu maddesinin 4 ncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 30 — Fıkra 4

Yakalanan veya tutuklanan kimse, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç kırksekiz saat ve Devlet Güvenlik Mahkemelerinin görev ve yetkilerine giren suçlar ile kanunun açıkca belli ettiği hallerde toplu olarak işlenen suçlarda ve genellikle savaş veya sıkıyönetim hallerinde, kanunlarda gösterilen süre içinde hâkim önüne çıkarılır; bu süre onbeş günü geçemez. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın, hürriyetinden yoksun kılınamaz. Yakalanan veya tutuklanan kimsenin durumu hemen yakınlarına bildirilir.

MADDE 2. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 57 nci maddesinin 2 nci ve 3 ncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 57. — Fıkra 2,3

Partilerin iç çalışmaları, faaliyetleri, Anayasa Mahkemesine hangi hallerde ve ne suretle hesap verecekleri ve bu mahkemece malî denetimlerinin hangi hallerde ve nasıl yapılacağı, demokrasi esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenir.

MADDE 3. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 136 ncı maddesine aşağıdaki fıkralar eklenmiştir :

Madde - 136. — Ek fıkra ; 2, 3, 4, 5, 6, 7

Devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devlet güvenliğini ilgilendiren suçlara bakmakla görevli Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulur. Ancak, sıkıyönetim ve savaş haline ilişkin hükümler saklıdır.

Devlet Güvenlik Mahkemesinde bir başkan, dört asıl ve iki yedek üye ile bir savcı ve yeteri kadar savcı yardımcısı bulunur. Başkan, iki asıl ve bir yedek üye ile savcı, birinci sınıfa ayrılmış hâkim ve Cumhuriyet savcıları arasından; iki asıl ve bir yedek üye birinci sınıf askerî hâkimler arasından; savcı yardımcıları ise Cumhuriyet savcıları ve askerî hâkimler arasından atanır.

Devlet Güvenlik Mahkemesi başkanlığı, üyeliği, yedek üyeliği, savcılığı ve savcı yardımcılığı atamalarında Bakanlar Kurulunca her boş yer için bir misli aday gösterilir. Bu adaylar arasından Devlet Güvenlik Mahkemesi hâkimlerinin atanması Yüksek Hâkimler Kurulunca, savcı ve yardımcılarının atanmaları Yüksek Savcılar Kurulunca; askerî hâkimlerden üye, yedek üye ve savcı yardımcılarının atanmaları ise özel kanunlarında gösterilen usule göre yapılır.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri başkan, üye ve yedek üyeleri ile savcı ve savcı yardımcıları üç yıl için atanırlar, süresi bitenler yeniden atanabilirler.

Devlet Güvenlik Mahkemeleri kararlarının temyiz mercii Yargıtayda yalnız bu mahkemelerin kararlarını incelemek üzere kurulacak daire veya daireler; Genel Kurul ise, Yargıtay Ceza Daireleri Genel Kuruludur.

Devlet Güvenlik Mahkemelerinin kuruluş ve işleyişi, görev ve yetkileri ve yargılama usulleri ile ilgili diğer hükümler kanunda gösterilir.

ANAYASA VE ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

T. C. Anayasasının 30, 57, 136, 138 ve 148 nci maddelerinin bâzı fıkralarının değiştirilmesi ve 2 geçici madde eklenmesi hakkında 397 T. B. M. M. üyesinin teklifi.

MADDE 1. — Millet Meclisi metninin 1 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Millet Meclisi metninin 2 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Millet Meclisi metninin 3 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

(Millet Meclisinin kabul ettiği metin)

MADDE 4. — T. C. Anayasasının 138 nci maddesinin 4 ncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 138 — Fıkra 4

Askerî mahkemelerde üyelerin çoğunluğunun hâkimlik niteliğine sahibolması şarttır. Ancak, savaş halinde bu şart aranmaz.

MADDE 5. — Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 148 nci maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 148 — Fıkra 2

Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar ile siyasi partilerin kapatılması hakkındaki davalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak, gerekli gördüğü hallerde, sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.

MADDE 6. — T. C. Anayasasına aşağıdaki geçici 21 nci madde eklenmiştir :

GEÇİCİ MADDE 21. — Sıkıyönetimin kaldırıldığı tarihte sıkıyönetim mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılmaya kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Kamu davası açılmamış dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş davalar durumlarına, niteliklerine ve kanun hükümlerine göre görevli ve yetkili mercilere verilir.

MADDE 7. — T. C. Anayasasına aşağıdaki geçici 22 nci madde eklenmiştir :

GEÇİCİ MADDE 22. — 1 Kasım 1972 tarihinde T. B. M. M.'de grubu bulunup da 30 Mart 1973 tarihine kadar grubunu muhafaza etmiş ve Milletvekili Genel Seçimlerine katılma niteliği kazanmış olan siyasi partilere de Anayasasının 56 nci maddesindeki şartlar aranmaksızın, kanunun öngördüğü ölçüye göre Devletçe yardım yapılır.

MADDE 8. — Bu Anayasa değişiklikleri ve eklenen geçici maddeler yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

(Anayasa ve Adalet Komisyonunun kabul ettiği metin)

MADDE 4. — Millet Meclisi metninin 4 ncü maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Millet Meclisi metninin 5 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 6. — Millet Meclisi metninin 6 ncı maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 7. — Millet Meclisi metninin 7 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

MADDE 8. — Millet Meclisi metninin 8 nci maddesi aynen kabul edilmiştir.

